

Nr 31.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande skyldigheten för enskild att i vissa fall bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet.

Första lagutskottet har till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 180 i första kammaren av herr *Hansson* samt nr 237 i andra kammaren av herr *Stenberg m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställles, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t — efter den ytterligare utredning som kan befinnas erforderlig — ville för riksdagen framlägga förslag till lagregler, angivande de undantagsfall, i vilka det skall ankomma på enskild att bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet».

I motiveringen anföres, att frågan om enskilds skyldighet att ersätta det allmänna för polisbevakning — på sätt nedan angives — tidigare varit föremål för utredning. Beträffande de skäl motionärerna i övrigt åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser.

Enligt 18 § lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket (polislagen) kan polisbevakning anordnas på enskild bekostnad vid visst företag, vid viss tillställning eller eljest i särskilt fall. Däremot innehåller gällande lagstiftning icke närmare reglering av frågan, när skyldighet skall föreligga för enskild att bekosta polisbevakning.

Med stöd av bestämmelser i vissa särförfattningar brukar skyldighet att svara för polisbevakning och därav föranledda kostnader åläggas enskild. Sådan skyldighet föreskrives sålunda med tillämpning av 13 § ordningsstadgan för rikets städer för anordnare av vissa offentliga tillställningar samt jämlikt förordningarna den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker och den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka för innehavare av i dessa författningar avsedd utskänkingsrörelse. Även i andra fall har förekommit, att enskild ålagts att bekosta polisbevakning då särskilda skäl därtill ansetts föreligga.

I 13 § ordningsstadgan för rikets städer givas bestämmelser om offentliga tillställningar. Som allmän regel gäller, att den, som anordnar offentlig tillställning, skall göra anmälan därom till polismyndigheten. Beträffande vissa grupper av tillställningar är föreskrivet, att polismyndighetens tillstånd skall avvaktas. Vad i sagda paragraf är stadgat beträffande tillställningar, som fordra tillstånd, skall äga tillämpning i hela riket (kung. den

10 juni 1932 ang. tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser i ordningsstadgan). Till senast nämnda tillställningar räknas bl. a. offentliga danstillställningar och liknande. I rättstillämpningen ha i de flesta fall hit hänförts tävlingar och dylika tillställningar. De till denna grupp hörande tillställningarna betecknas stundom såsom »allmänna folknöjen» i motsats till tillställningar av mera kulturell karaktär, såsom teaterföreställningar, konserter m. m. Enligt förevarande paragraf har den som gjort anmälan om tillställning, vare sig tillstånd erfordras eller icke, att ställa sig till efterrättelse de ordningsföreskrifter, som kunna av polismyndigheten meddelas. Med stöd av denna föreskrift kan polismyndigheten bestämma, att arrangören skall sörja för erforderlig polisbevakning medelst viss polisstyrka.

Anlitas polispersonal tillhörande den allmänna polisorganisationen vid av enskild anordnad polisbevakning brukar ersättning utgå efter vissa taxor. Därest tjänstgöringen fullgöres under polismannens fritid, erhåller polismannen ersättningen, men eljest tillfaller densamma vederbörande polisdistrikt eller därest statspolis anlitas statsverket. Ersättningsskyldigheten vid anlitage av stats- eller reservpolis är närmare reglerad genom en kungörelse av den 24 november 1932. Där för polisbevakning, som det åligger enskild att bekosta, skall anlitas stats- eller reservpolispersonal, skall den enskilde enligt kungörelsen gentemot statsverket skriftligen förbinda sig att enligt vissa grunder gälda därav föranledda kostnader.

Därest polisbevakning, varom här är fråga, är av mera stadigvarande natur, brukar densamma i regel ombesörjas medelst ordningsvakter. Ordningvakter finnas sålunda vid utminuterings- och utskänkningsställen, vid teatrar och biografer samt andra nöjeslokaler m. m. Även vid fabriksanläggningar och andra företag kunna ordningsvakter anställas. Hinder möter ej heller att polisbevakning av tillfällig art anordnas medelst ordningvakter. Ordningvakterna anställas och avlönas på privat väg; deras villkor i dessa hänseenden äro icke reglerade i polislagen. Förordnande att vara ordningsvakt meddelas av polischef.

Historik.

Riksdagens revisorer berörde i den till 1938 års riksdag avgivna berättelsen frågan om enskilds skyldighet att bekosta polisbevakning vid offentliga tillställningar, såsom tävlingar och dylika tillställningar, såvitt angick anlitage av statspolisen (Del I s. 51—55). Revisorerna funno stor osäkerhet råda i praxis på förevarande område. I vissa län hade i samband med lämnande av tillstånd att anordna tillställningar vederbörande arrangör ålagts att utgiva ersättning för därvid anlita polispersonal medan i andra län dylik ersättningsskyldighet icke ansetts böra åvila arrangörerna, utan hade kostnaderna i stället fått stanna på statsverket. Revisorerna, som ansågo detta förhållande otillfredsställande, funno det angeläget, att åtgärder

vidtogos för ernående av en i möjligaste mån enhetlig tillämpning av bestämmelserna på området. Revisorerna anmärkte vidare på sättet för ersättnings uppbärande i vissa fall. Yttranden över revisorernas uttalanden avgåvos av statskontoret, riksräkenskapsverket, statspolisintendenten samt länsstyrelserna (Del II s. 156—205).

I anledning av revisorernas uttalanden anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t att åtgärder måtte vidtagas i syfte att åstadkomma en i möjligaste mån enhetlig tillämpning av bestämmelserna rörande ersättning till statsverket vid anlåtande av statspolis (se statsutskottets utlåtande nr 147/1938 s. 8). Kungl. Maj:t uppdrog åt *statspolisintendenten* att verkställa utredning i ämnet och inkomma med förslag till bestämmelser. Till fullgörande av uppdraget framlade statspolisintendenten den 1 november 1938 förslag till bestämmelser på området. Enligt förslaget borde det åligga enskild att bekosta för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet erforderlig polisbevakning vid av denne anordnad tillställning, som ej tjänade ideellt syfte och som huvudsakligen avsåge ekonomisk vinning. Skyldigheten skulle omfatta polisbevakning såväl å platsen för tillställningen som trakten däromkring. Vidare innehöll förslaget bestämmelse om att det skulle åligga tillståndsbeviljande myndighet att vid tillståndets meddelande föreskriva, huruvida polisbevakning skulle bekostas av den enskilde. Över förslaget hördes statskontoret, riksräkenskapsverket, överståthållarämbetet och länsstyrelserna. Förslaget jämte yttranden överlämnades till 1939 års polisutredning.

1939 års *polisutredning* upptog i sitt betänkande med förslag till förstatligande av polisväsendet i riket och åklagarväsendet i rikets städer (SOU 1944: 53 s. 252 f.) frågan om skyldighet för enskild att bekosta polisbevakning och angav vissa riktlinjer för frågans lösning. Till en början erinrade utredningen om innehållet i 18 § polislagen och anmärkte, att gällande lagstiftning icke närmare reglerade spörsmålet, när sådan skyldighet föreläge, samt framhöll att detta förhållande medfört, att olika uppfattningar gjort sig gällande hos de myndigheter, vilka ha att bedöma spörsmålet. Enligt utredningen tilldrager sig frågan om enskilds skyldighet att bekosta polisbevakning vid offentliga tillställningar största intresset. Utredningen föreslog, att sådan skyldighet borde omfatta tillställningar, för vilkas anordnande tillstånd eller anmälan erfordrades och vilka avsågo ekonomisk vinning. Förslaget var grundat på gällande bestämmelser rörande offentliga tillställningar. Samma skyldighet borde vidare föreligga för utövare av viss rörelse, nämligen detaljhandel med rusdrycker och utskänkning av pilsnerdriicka. Möjlighet borde emellertid dessutom föreligga att för särskilda fall föreskriva sådan skyldighet, t. ex. under tiden för utförandet av vissa anläggningar, såsom järnvägsanläggningar, gruvanläggningar, kraftverksbyggen o. d. Vidare borde uppmärksammas, att genomförandet av vissa företag kunde kräva vidtagandet av extraordinära åtgärder ur polissynpunkt.

Utredningens förslag i denna del har icke lett till någon åtgärd från statsmakternas sida.

Den år 1938 och 1943 tillsatta *ordningsstadgeutredningen* för översyn av ordningsstadgan för rikets städer berörde i sitt betänkande med förslag till allmän ordningsstadga m. m. (SOU 1944: 48) frågan om ordningshållningen vid de offentliga tillställningarna. Utredningen ansåg uppenbart, att polischefen vid behov borde kunna ålägga anordnare av offentlig tillställning att bekosta en eller flera ordningsvakter för upprätthållande av ordningen vid tillställningar, men fann ej påkallat att i ordningsstadgan intaga speciell föreskrift härom. Spörsmålet borde behandlas i de centrala direktiven om stadgans tillämpning. I fråga om dessa direktiv anförde utredningen bl. a. att det såsom allmän regel torde kunna sägas, att om föreställningen vore inriktad på att för anordnaren medföra ekonomisk vinst, större anspråk borde ställas på anordnaren i fråga om bekostandet av ordningsvakter än om fråga vore om tillställning med mera ideellt syfte. Hänsyn borde även tagas därtill, huruvida särskild personal ur tillgänglig polisstyrka avsåges skola vara tillstädes för ordningens upprätthållande.

Ordningsstadgeutredningens förslag har remissbehandlats men sedermera icke blivit genomfört.

Pågående utredning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 september 1949 ha tillkallats *sakkunniga för översyn av ordningsstadgan för rikets städer m. m.*

De sakkunniga skola enligt sina direktiv, innefattade i ett anförande av statsrådet Mossberg till statsrådsprotokollet nämnda dag, överse ordningsstadgeutredningens förslag till allmän ordningsstadga m. m. I direktiven anges att det syntes lämpligt att, på sätt utredningen förordat, den nya stadgan utbygges med en särskild avdelning med föreskrifter för den egentliga landsbygden. De sakkunniga skola överväga vilka slag av offentliga tillställningar som skola regleras i ordningsstadgan. Ur direktiven må vidare hämtas följande.

En speciell fråga, som berett vissa svårigheter i tillämpningen och som därför bör särskilt uppmärksammas av de sakkunniga, utgör ordningshållningen vid de offentliga tillställningarna. Utredningen har i sitt förslag till stadga endast upptagit en allmän föreskrift härom och ansett att hithörande spörsmål bl. a. om ordningsvakter och ersättning till dem skulle behandlas i de allmänna direktiven om stadgans tillämpning. Flera remissmyndigheter ha emellertid anmält avvikande mening på denna punkt och innevarande år har poliskammaren i Göteborg begärt utredning i saken. De sakkunniga böra därför överväga, om ej ordningsstadgan lämpligen bör kompletteras med uttryckliga bestämmelser om ansvaret för ordningshållningen vid offentliga tillställningar. Härvid bör dock tillses att arrangörer av tillställningar av övervägande ideell karaktär icke betungas med stora kostnader för polisbevakning.

De sakkunniga beräkna att kunna slutföra sitt uppdrag under första halvåret 1953.

Yttranden.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från statskontoret samt länsstyrelserna i Malmöhus och Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Malmöhus har bifogat yttranden av poliskamrarna i Malmö och Hälsingborg, magistraterna i Landskrona, Trelleborg och Ystad, kommunalborgmästaren i Höganäs samt Föreningen Malmöhus läns landsfiskaler. Vidare har utskottet berett Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges riksidrottsförbund, Kungliga automobil klubben, Sveriges motorfederation och Svenska travsportens centralförbund tillfälle att yttra sig över motionerna.

I yttrandena avhandlas huvudsakligast frågan om enskilds skyldighet att bekosta polisbevakning vid offentliga tillställningar. Flertalet remissinstanser uttala, att nuvarande bestämmelser om skyldighet för enskild att bekosta polisbevakning äro oklara och tillämpas på olika sätt, samt anföra, att de dela motionärernas uppfattning om angelägenheten av att klara rättsregler tillskapas på detta område. Olikheter i praxis belysas främst genom länsstyrelsens i Malmöhus län remissvar och de därvid fogade yttrandena samt yttrandet från länsstyrelsen i Kopparbergs län. I stort sett synes dock enighet råda därom, att anordnare av vissa tillställningar och innehavare av viss rörelse skola stå kostnaderna för erforderlig polisbevakning, därest tillställningen eller rörelsen i främsta rummet avser att lämna ekonomisk vinning åt vederbörande.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Sveriges riksidrottsförbund förutsätta, att 1949 års sakkunniga för översyn av ordningsstadgan för rikets städer m. m. komma att upptaga den av motionärerna väckta frågan, och anse, att någon särskild utredning fördenskull icke är påkallad.

Utskottet.

Av den föregående redogörelsen framgår, att det i 18 § polislagen förutsattes att en enskild i vissa fall kan anordna polisbevakning på egen bekostnad. Däremot är i gällande lagstiftning icke närmare reglerat, när skyldighet skall föreligga för enskild att svara för och bekosta upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet. Detta har medfört, att hithörande frågor i praxis avgjorts på olika sätt.

Frågan om skyldighet för enskild att bekosta polisbevakning har länge varit föremål för uppmärksamhet. För närvarande syssla 1949 års sakkunniga för översyn av ordningsstadgan för rikets städer m. m. med denna fråga, såvitt angår offentliga tillställningar. Motionärernas hemställan tager icke endast sikte på de offentliga tillställningarna utan omfattar hela frågan om enskilds skyldighet att bekosta polisbevakning. I motiveringen uppehålla sig emellertid motionärerna främst vid de offentliga tillställningarna.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen utgör också spørsmålet om kostnaderna för polisbevakning vid sådana tillställningar den största och praktiskt mest betydelsefulla delen av förevarande fråga. Enligt utskottets mening torde därför resultatet av de sakkunnigas arbete på hithörande område böra avvaktas, innan övriga delar av frågan upptagas till behandling. Av olika skäl kan nämligen, först sedan de sakkunniga framlagt sitt förslag i ämnet, med säkerhet avgöras vilka delar av sagda spørsmål, som därefter kunna förtjäna särskilt beaktande. Sålunda är härutinnan av betydelse på vilket sätt de sakkunniga bestämma begreppet offentlig tillställning och för vilka delar av landet den nya ordningsstadgan kommer att gälla.

Utskottet anser med stöd av det anförda att för närvarande icke erfordras någon framställning till Kungl. Maj:t i ämnet.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 180 och II: 237, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 april 1953.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Ahlkvist, Olofsson, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson*, herrar John Johansson, Björnberg och fru Wallentheim;

från a n d r a kammaren: herrar Rylander, Lindberg, fröken Öberg, herrar Gustafsson i Borås, Johansson i Norrfors*, Hedqvist*, Ekström och Fröding.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.